

Opětovné spojení knihovnického vzdělávání s posláním komunit

Reconnecting library education and the mission of community / Katheleen de la Peña McCook
In: Library Journal, September 1, 2000, s. 164-165.

Pedagogové a řídicí pracovníci fakult stojí před úkolem lépe připravit své studenty na to, aby se smysluplněji podíleli na občanském životě společnosti.

Univerzity po celých Spojených státech obracejí svou pozornost k ideálům rozvoje a využití vědomostí ke zlepšení společnosti. Mezi různými na univerzitách zainteresovanými subjekty existuje velká obava, že univerzity v současné době hledí na studenty jako na zákazníky, na trhu se prezentují jako databanky distančního vzdělávání a prostředky přidělují tam, kde přinesou nejvyšší zisk, přičemž přehlíží ostatní základní hodnoty. Tyto a podobné problémy vedly Americkou knihovnickou asociaci (ALA – American Library Association) k tomu, aby na Kongresu o profesním vzdělávání v roce 1999 vyzvala k přehodnocení profesního vzdělávání. Tyto trendy byly zkoumány na institucionální úrovni ve Wingspreadské deklaraci *Obnovení občanského poslání amerických výzkumných univerzit* (označení univerzit v USA, které mají výzkumný program) v roce 1998, která vyzvala univerzity k tomu, aby jasně deklarovaly, že jejich práce přispívá k blahobytu komunit, národa a světa (www.compact.org/news/Wingspread.html). Návrat k občanskému poslání univerzit znamená zapojení studentů do významných projektů připravujících je na občanskou angažovanost.

Ti, kdo profesně vzdělávají – např. pedagogové knihovnictví a informační vědy, jsou chápáni jako ti, kteří nejvíce opomíjeli pěstovat u svých studentů etiku, mravní přesvědčení, že výkonem zvoleného povolání mohou významně přispět k občanskému životu. Protože jim chybí smysl pro službu komunitě, nehledají již legitimitu zdůrazňováním společenského významu svých vědomostí, ale zdůrazněním odborných znalostí a dovedností, které poskytují na trhu.

Odbornost se stává neutrální dovedností, kterou si přivlastňují úspěšní konkurenti. Je paradoxní, že knihovnictví v praxi bylo na prvním místě v poskytování služeb veřejnosti vedoucí ke zvyšování obecného blaha, ale výuka knihovnictví se v minulých letech soustředila spíše na technologická řešení informačních problémů, jejím ústředním tématem přestal být ideál angažovaných služeb.

Obnovení dohody – celospolečenská řešení

Jestliže chce tato společnost v novém století uspět, musí obnovit dohodu mezi našimi institucemi a veřejností, které slouží, a tato dohoda musí být závazná. Kellogg-

gova komise vyzvala v březnu 2000 univerzity, aby navrhly, jak se produktivněji zapojit do života společnosti. V posledních letech na amerických univerzitách roste úsilí znovu se zaměřit na občanskou odpovědnost a sociální spravedlnost a toto úsilí se dále rozšiřuje. Nejvýznamnějším je *Campus Compact* (vznikl v roce 1985), kolegiím rektorů univerzit a vysokých škol, jehož cílem je pomáhat studentům rozvíjet hodnoty a dovednosti občanských postojů tím, že se sami zapojí do služeb veřejnosti a místních komunit. Campus Compact získal od nadace Pew Charitable Trust grant ve výši 3 milionů USD k posílení studentské účasti na občanském životě a životě komunit. Zvláštní důraz je v grantu kladen na to, aby se v rámci výuky na univerzitách prohloubila praxe „učení se službou“.

Učení se službou je chápáno jako klíčová strategie nového zaměření vysokoškolského vzdělávání ve Spojených státech. Spojuje dva složité pojmy – sociální činnost (služby) a snahu učit se z této činnosti a spojovat získané poznatky se svými znalostmi (učení se).

Služby dobrovolníků se liší od učení se službou tím, že mezi komunitou a studentem existuje reciprocita.

Angažovaná vzdělanost

Ernest L. Boyer definoval „Angažovanou vzdělanost“ ve svém proslovu před Americkou akademií umění a věd, když poznamenal, že univerzity musí intenzivněji hledat odpovědi na nejnáléhavější sociální, občanské, ekonomické a morální problémy. Vědní obory, tak jak jsou vyučovány, musí rozvíjet postoje občanské angažovanosti a podporovat zlepšení života existujících komunit, ve kterých žijí ti, kteří učí i ti, kteří se učí. Kelloggova komise jde ještě dále a říká, že „namísto tradičního důrazu univerzit na službu se má zdůrazňovat občanská angažovanost a interdisciplinárta vzdělávání a vyzývá k většímu zapojení vysokoškolských pedagogů do života místních komunit“.

Tyto diskuse se konají v době, kdy existuje celonárodní hnutí mnoha organizací a jednotlivců za lepší postavení komunit – hnutí, jehož hlavními účastníky by měli být knihovníci veřejných knihoven. Jestliže však noví absolventi magisterského studia knihovnictví a informační vědy (KIV) nebudou vedeni během svého studia k porozumění a k účasti na iniciativách budování komunit, potom bude zapojení knihoven do těchto aktivit obtížné.

Modely „učení se službou“ ve studijních programech KIV

Knihovnictví v praxi obsahuje náplň a širší záběr tolika společenských hnutí, že se tato profese zaměřuje spíše na akce a činnosti než na jejich propojení. Knihovníci se musí zapojit do iniciativ budování komunit tak, aby jejich práce byla vnímána jako rozhodující pro šířící se národní program občanské angažovanosti. To je důležité proto, že práce, kterou děláme, může podstatným způsobem posílit životaschopnost komunit.

Věrnost ideálům občanské angažovanosti se musí začít pěstovat již během prvních školních zkušeností stu-

dentů knihovnictví. Někteří knihovničtí pedagogové jsou zapojeni do výuky „učení se službou“ a „angažované vzdělanosti“, ale jejich výuka není spojena s nyní probíhající celospolečenskou diskusí.

Práce knihovníků má typicky široký záběr i systematictí a zároveň je osobní a důvěrná.

Je možné, že právě naše práce může zlepšit vztahy mezi lidmi, jak k tomu vyzývá Robert Putnam (*Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, S. and S., 2000), který se ptá, jak můžeme obnovit ve Spojených státech v 21. století občanskou angažovanost a společenskou pospolitost.

Čtyři modely učení

Seznámení se s příklady „učení se službou“ ve studijních programech KIV nám pomůže poznat, že angažovanost se může stát základním aspektem naší výuky.

Čtyři zde uvedené modely „učení se službou“ nám mohou ukázat cestu dalšího zapojení programů KIV k angažované vzdělanosti a k jiným programům zjišťujícím, jak významně přispět k životu komunit, ve kterých žijeme.

- Pod vedením prof. Loriene Roy (členky Minnesota Chippewa Tribe, Pembina Band, White Earth Reservation) kombinují studenti katedry KIV (Austin Graduate School of LIS) na *Univerzitě v Texasu* „učení se službou“ s prací v konsorciu 4Directions. Tento projekt integruje **kulturu amerických Indiánů** a technologie a umožňuje tak studentům uchovávat své kulturní tradice, poznávat vlastní kulturní dědictví a zároveň využívat výhod budoucnosti.

Konsorciem 4Directions pomáhá školám pro Indiány vytvářet komunitu studentů využívajících technologie pro vzájemnou pomoc, komunikaci a sdílení jistoty, že i v rozmanitosti jejich kultur budou slyšeny hlasy Indiánů v rodícím se informačním věku. Prof. Roy a její studenti spolupracují s konsorciem 4Directions na vytváření Národního virtuálního muzea amerických Indiánů (*4direction.org*).

- Skupina studentů knihovnictví **zaměřená na práci s vězni** (JLSG) z katedry KIV *Univerzity ve Wisconsinu* byla jednou z 21 studentských organizací z celkového počtu 3000, která dostala v roce 1999 ve Washingtonu prezidentem udělovanou cenu za služby. Tato skupina studentů zajišťuje rekreační, vzdělávací a zábavnou četbu pro vězně ve dvou vězeních v Madisonu a dohlíží na Kids Connection pomáhající uvězněným rodičům nahrávat pro své děti četbu pohádek na dobrou noc. Pod dohledem Louise Robbins, vedoucí katedry KIV, vytvořili studenti interdisciplinární a komunikační spojení s kanceláří šerifa, s okresní i krajskou veřejnou knihovnou a s katedrou trestního práva na Univerzitě ve Wisconsinu (*slisweb.lis.wisc.edu/~jail*).

- **Knihovní služby pro přistěhovalce** a sezónní dělníky na farmách jsou středem zájmu studentů prof. Marilyn Stauffer na katedře KIV *Univerzity of South Florida* v Tampě. Studenti spolupracují s knihovníky posky-

tujícími služby dělníkům na farmách při hledání potřebných informací v informačních zdrojích z oblasti zdravotnictví a přistěhovalectví. Také se účastní pohádkových akcí pro děti přistěhovalců. Kurz spojuje studenty se skupinami místních komunit, jako jsou Rural Social Services partnership, Beth-El Mission a Redlands Christian Migrant Association, stejně jako s dalšími vyučujícími z pedagogické fakulty univerzity, kteří spolupracují s komunitami farmářských dělníků (www.cas.usf.edu/lis/migrant/syllabus2000.html).

- Prof. Paul Resnick z katedry informací (School of Information) *Univerzity v Michiganu* koordinuje **Informační spolek komunity** (Community Information Corps – CIC), kde se studenti učí řešit složité problémy budování komunit v prostředí vznikající „nové ekonomiky“. Členové skupiny CIC jsou interdisciplinárními informačními pracovníky, kteří se učí, sdílejí a používají nové technologie ve službách veřejnosti (www.si.umich.edu/cic).

Tyto příklady „učení se službou“ ze škol s akreditací ALA poskytují modely pro posun v knihovnickém vzdělávání směrem k angažované vzdělanosti. Prezidentka ALA Nancy Kranich plánuje posílit „učení se službou“ návrhem iniciativy spolu s Národní asociací pro komunikaci (National Communication Association), která bude vytvářet seznamy studentů spolupracujících s knihovníky na školeních místních občanů, jak využívat informační zdroje, které jim pomohou stát se informačně gramotnými občany.

Návrat ke komunitě

V roce 2000 bylo opět vidět snahy znovu analyzovat směřování společnosti: *Iniciativa Dialog 2000*, která hledá řešení problémů souvisejících s chudobou, byla sponzorována Národní asociací agentur sociálních služeb (National Association of Community Action Agencies), *Výzva k obnově*, vedená vydavatelem *Sojourners* Jimem Wallisem, která obsahuje morální imperativ, na jehož základě se mají posuzovat političtí kandidáti, vyzývá všechny složky společnosti k poskytnutí zdrojů na podporu rodin, zajištění bezpečnosti obytných čtvrtí a obnovení celospolečenského závazku rasové spravedlnosti.

Na pozadí těchto procesů hodnotí zástupci univerzit a pedagogové své poslání a cíle.

Jako budoucí velká idea, která se pomalu stává standardem v USA, se znovu objevuje závazek občanské zodpovědnosti „výzkumných“ univerzit v duchu angažované vzdělanosti. Výše uvedené katedry KIV ukázaly, že „učení se službou“ nabízí možnost pro opětovné spojení knihovnické odbornosti se závazkem služeb veřejnosti a budování komunit.

přeložila Pavla Kánská,
korigoval Ota Brídl